

Ötən əsrin sonlarından etibarən dünya ekoloji təhlükənin fəqindədir, insanlar və dövlətlər böyük fəlakətin qarşısını almanın yollarını axtarır, cəhdler edir. Ekoloji balansı pozan amillər çoxdur, kənd təsərrüfatında istifadə edilən kimyəvi maddələr, avtomobilərin sürətlə artması, nəzarətsiz uzbanlılığı, məşələrin məhv edilməsi kimi vəziyyət də bu amillərdəndir. Daha aydın desək, özülündə insan fəaliyyəti dayanan bir sıra problemlər ümumi evimizi - dünyani təhlükəyə doğru aparır.

Azərbaycan bu istiqamətdə öz məsuliyyətini bilen ölkələrdəndir. Dövlətimizin yaşılmış naminə atdığı bir çox addım dünyasının, dolayısı ilə öz ölkəmizin rifahı naminə qiymətli davranışdır. Beynəlxalq İqlim Konfransına ev sahibi olması, yaşılmış enerjidə qədətdiyi yol, təbiətin mühavizəsi üçün həyata keçirdiyi layihələr Azərbaycanı dünyada ekologiyanın dostu kimi tanıdıb. Azərbaycanın yaşılmış enerji siyasetində əhəmiyyətli payı olan Naxçıvan Muxtar Respublikası da yaşılmış dünyaya etibarlı tərəfdəşdir.

Yaşılmış enerjidə Naxçıvan təcrübəsi

Naxçıvanın enerji təminatı siyaseti bər-

"Yaşılmış Azərbaycan"ın Naxçıvan modeli

paolunan enerji mənbələrinin inkişafı istiqamətdə türündür. Tekce 2025-ci ilin mart ayında Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Energetika Xidmətinin istismar sahəsində istehsal olunan elektrik enerjisinin 52,8%-i alternativ və bərpə olunan enerji mənbələrinin payına düşüb. Bu bir ay üçün olduqca əhəmiyyətli nailiyyətdir. Bu rəqəmin təzahürü o deməkdir ki, Naxçıvan yaşılmış dünyasının qurulması istiqamətdə həyata keçirdiyi ekooloji proqramların bəhrəsini görür.

Ümumiyyətə, öten ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə edəndə görərik ki, ümumi elektrik enerjisi istehsalında su, külək, günəş elektrik stansiyalarının payı artıb. Alternativ və bərpə olunan enerji mənbələrində 15 milyon 596 min 247 kWt/saat elektrik enerjisi istehsal edilir, bu o deməkdir ki, Naxçıvan bərpə olunan enerji siyasetini uğurlu qurub, muxtar respublika ekoloji təmiz, yaşılmış dünya naminə həyata keçirilən layihələrin effektiv nəticələrini görür.

Ölkə başçısı İlham Əliyevin Qarabağ və Şərqi Zəngəzurla bərabər, Naxçıvanı "yaşılmış enerji" zonası elan etmesi muxtar respublikanın yaşılmış enerji sahəsindəki məsuliyyətini həm artırıb, həm də təşviq etdi deyə bileyrik. Naxçıvan 2030-cu ildək elektrik enerjisinin qoyuluş gücündəki payının 30 faizə çatdırılmasını (hazırda 17 faiz təşkil edir) hədəf məyəyənəşdirib. Bu hədəfə çatmaq üçün muxtar respublikanın yerləşdiyi əlverişli coğrafi mövqə və iqlim şəraiti də əhəmiyyətli rol oynayacaq. Naxçıvan ekoloji cəhətdən təmiz enerji istehsalı potensialına malik bölgədir.

Xüsusiylə, Günəş enerjisindən istifadə

imkanları Naxçıvan üçün əhəmiyyətli dərəcədə çoxdur. Çünkü, Naxçıvan ərazisində günəşli saatların orta illik miqdarı 2600-2800 saat, hər kvadratmetrə düşən Günəş enerjisinin intensivliyi isə 0,8-1,2 kilovat-saat təşkil edir. Bu muxtar respublikada ilin bütün fəsillərində Günəş enerjisindən istifadə imkanı deməkdir. Buna görə də Naxçıvanda Günəşdən enerji almaq istiqamətdə əhəmiyyətli dərəcədə böyük işlər görülür. O cümlədən, yeni Günəş elektrik stansiyalarının tikilib istifadəyə verilməsi Naxçıvanda istehsal edilən ümumi enerji miqdardında bərpə olunan enerjinin payını xeyli artırıb.

Yeri gelmişkən, "Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafına dair 2023-2027-ci illər üçün Dövlət Proqramı"nda nəzərdə tutulan 11 prioritət istiqamət var ki, onlardan biri elektrik enerjisi istehsalının və ixracının artırılması ilə bağlıdır. Qarşıya qoyulan esas hədəf "yaşılmış enerji"nin istehsalında artıma nail olmaqdır. Xatırlatmaq yerinə düşər ki, elə dövlət proqramının qəbul olunduğu il - 2023-cü ildə muxtar respublikanın elektrik stansiyalarında istehsal edilən 474 milyon 569 min 561 kilovat-saat elektrik enerjisindən 19,89 faizi su elektrik və 12,75 faizi Günəş elektrik stansiyalarının payına düşüb. Bu muxtar respublika üçün böyük uğurdur.

Beynəlxalq şirkətlərin gözü Naxçıvandadır

Naxçıvanın bərpə olunan enerji mənbələri sahəsindəki potensialı təbii olaraq diqqət

çekir. Bu marağın nəticəsində 2023-cü ildə Naxçıvanda keçirilən Azərbaycan-Türkiyə 3-cü Enerji Forumu və "Naxçıvan-yaşılmış enerji zonası" beynəlxalq konfransında, eləcə də Bakı Enerji Forumunda Naxçıvanın enerji potensialı ilə bağlı xarici şirkətlərlə anlaşma memorandumları imzalandı. Həmin razılışmaya görə Naxçıvanda "Masdar" şirkəti ilə ilkin mərhələdə gücü 150 meqavat olan Güneş Elektrik Stansiyasının tikilməsi de nəzərdə tutulub. Birleşmiş Ərəb Əmirliliklərinin bərpə olunan enerji sahəsində ən iri şirkəti olan "Masdar" hazırda Naxçıvandakı tədqiqatlarını davam etdirir.

Çexiyanın "Czech Engineering" şirkətinin diqqəti isə Sədərek rayonunun Türkiye ilə sərhədine fokuslanıb. Şirkət bu ərazidə Güneş elektrik stansiyalarının inşası, enerji ötürücülerinin tikilməsi və istifadəsi istiqamətdə böyük işlər imza atacaq. Bundan əlavə, Almanıyanın "Notus" şirkəti də öz diqqətini Naxçıvana kökləyib. Şirkət "yaşılmış enerji" layihələrini reallaşdırmaq üçün Naxçıvanın iqlimini olduqca əlverişli hesab edir. Planlaşdırılan pilot layihə çərçivəsində 70 meqavatlıq Güneş Elektrik Stansiyası inşa ediləcək. Stansiyanın inşası Naxçıvanın şimal-qərbində - Türkiyə ilə sərhəd xəttinə yaxın ərazidə planlaşdırılır.

Bilik təməldir, təməl isə yaşılmış və orqanik dünya

Naxçıvanın ekoloji siyasetinin uğurlu olmasının bir səbəbi də bu təbliğatın məktəblərdən başlanmasıdır. Enerji məlumatlılığının artırılması, yaşılmış dünya naminə görüləcək işlər, təbiətin mühavizəsi istiqamətində təhsil ocaqlarında layihələr icra edilir, uşaqların ekoloji savadlılığı artırılır. Ekoloji savadlı nəsil formalasdırmaq bu dünyaya, dolayısı ilə öz ölkəmizə ediləcək ən yaxşı hədiyyədir.

Məktəblərin, tələbələrin könlüllü fəaliyyətləri sayesinde tez-tez ekoloji aksiyalar, layihələr həyata keçirilir. Ağacların əhəmiyyəti, suvarılmasına diqqət, tullantıların çeşidlənməsi, ekoloji cantalara keçid kimi mövzularda təşkil edilən layihələr etraf mühitin mühəvəzəsi üçün atılan en mühüm addımlardandır.

Muxtar Respublika "yaşılmış iqtisadi zona" elan edildikdən sonra həyata keçirilən başqa bir addım da "Oqraniq Naxçıvan" konsepsiyasının yaradılması oldu. Bu, 2023-cü ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin tabeliyində yaradılan, muxtar respublikada orqanik kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsi və orqanik məhsulların istehsalının tənzimlənməsi isitqamətdə fəaliyyət göstərən publik-hüquqi şəxsdir. "Orqanik Naxçıvan" aqroparkının inkişaf konsepsiyasının və mobil tətbiqlərinin hazırlanması da onun fəaliyyətinin bir hissəsidir. Naxçıvanın ənənəvi maldarlıq, əkinçilik metodlarının müasir çağə uyğunlaşdırmaq, yaşılmış dünyaya zərər verməden emal sənayesinin yaradılması, kimyəvilərdən istifadə etmədən orqanik məhsullar əldə edilməsi diqqətdə saxlanan əsas amillərdir.

Biomüxtəliflikdə Naxçıvan izi

Naxçıvan Muxtar Respublikasının biomüxtəlifliyi tarixən maraqlı cəlb edib. Biomüxtəliflik bir ekosistemde və ya Yer kürəsində rast gəlinən müxtəlif həyat formalarıdır. İnsanların yaşaya bilmələri üçün yaşadıqları mühitin təmiz su və havası, münbit torpaqları, qida maddələri və digər ehtiyaclarını ödəmək üçün istifadə edə biləcəkləri müxtəlif materiallar olmalıdır. Həyat üçün zəruri olan maddələr və şərait, etraf mühitin və bakteriyaların, göbələklərin, bitkilərin və heyvanların sayəsində temin edilir. Bütün bu canlılara biomüxtəliflik deyilir.

Naxçıvan Azərbaycanın biomüxtəliflik cəhətdən ən zəngin bölgelərindəndir. Biomüxtəlifliyi qorumaq məqsədi ilə muxtar respublika ərazisində bir milli park və üç qoruq yaradılıb. Maraqlı burasıdır ki, bu park və qoruqların ümumi ərazisi Naxçıvanın ümumi ərazisinin təxminən üçdə biri qədərdir. Təkəcə bu fakt Naxçıvanda ekosistemin nə qədər əhəmiyyətli olmasını, onun qorunması üçün bütün tədbirlərin görülməsini təsdiqləyir. Qoruqlarda quraşdırılmış kameralar vasitəsi ilə nəslİ kəsilməkdə olan canlıların həyat keyfiyyəti, artımı daim izlənir. Xüsusi bəbərlərin mühavizəsi, təhlükəsiz şəraitdə böyümələri və nəsil artırmaları üçün bu qoruqlar əhəmiyyətlidir.

Türkiyə Respublikasından getirilən 150 min ədəd balıq körpələrinin Heydər Əliyev və Uzunoba Su anbarlarına buraxılması, 431,6 ha sahədə meşəsalma və meşəbərpə, toxumla əkin tədbirlərinin görülməsi, 170 min müxtəlif meşə və meyyə tinginin ekilməsi, Naxçıvan şəhəri, Şərur, Babək, Ordubad, Culfa, Kəngerli, Şahbuz və Sədərek rayonlarının ümumtəhsil məktəblərinin ərazilərində keçirilmiş ağacəkmə aksiyalarında 4300 meyvə və dekorativ ağacın ekilməsi, Naxçıvan-Şahbuz avtomobil yoluñun kənarında 1,1 ha sahədə salınmış media bağında 1000 ağacın ekilməsi, "Biomüxtəliflik günü" aksiyası çərçivəsində 100 min ağac ekilməsi sizcə de Naxçıvanın "yaşılmış zona" ünvanı olmasının göstəricisi deyilmi?

Lala Mehrali
Yazı, "Şərq qapısı" qəzetinin elan etdiyi "Müstəqil Azərbaycan: Konstitusiya və Suverenlik İlinin təntənəsi" mövzusunda yaradıcılıq müsabiqəsinə təqdim edilir.